

Gotlands
Ornitologiska Förening

YTTRANDE

Datum
2013.02.13

Energimyndigheten
Box 310
631 04 Eskilstuna

Yttrande över remiss gällande förslag till nya områden som riksintresse för vindbruk. Dnr 2010-5138

Gotlands Ornitologiska Förening (GOF) har tagit del av Energimyndighetens förslag på nya riksintresseområden för vindbruk. Föreningen lämnar här synpunkter och kommentarer, dels generellt dels inriktat på Gotland. GOF är regional del av Sveriges Ornitologiska Förening (SOF) och part av BirdLife International.

Allmänt

Energimyndigheten ska inom ramen för sitt främjandeuppdrag löpande uppdatera riksintressen för vindkraft samt regionala planeringsramar. Riksdagen har satt upp målet 30 TWh för vindkraftproducerad energi till år 2020. Detta mål har inte fördelats på län och Energimyndigheten har beslutat att regionalisering av planeringsramen ska avgöras efter att nu aktuell revidering av riksintresse för vindkraft är avslutad.

För närvarande producerar svenska vindkraftverk omkring 7 TWh el per år, alltså 1/3 av riksdagens uppsatta mål till år 2020. Riksdagens mål på 30 TWh till år 2020 antogs i juni 2009 och anger att av dessa ska 10 TWh vara placerade till havs.

Utpekandet av riksintresseområden för vindbruk är alltså en central del i Energimyndighetens arbete enligt ovanstående. Mot bakgrund av, inte minst, detta är det befogat att diskutera dels underlaget för utpekandet dels själva metoden med utpekandet.

Om det inte är möjligt att ha ett bredare och djupare material som underlag kan det vara motiverat att överväga helt andra strategier. Det är befogat med frågan om utpekande av riksintresseområden för vindbruk ens är ett bra instrument.

Vindkraft och Gotland

Gotlands landyta är ca 0,7 % av Sveriges landyta (drygt 3 000 km² av 450 000 km²). Gotland har ca 11 % av Sveriges vindkraftverk (ca 180 av ca 2 000). Gotland har alltså idag över 10 gånger mer vindkraft än vid en jämn regional fördelning av landets yta. Region Gotland har satt en målsättning på 2,5 TWh (ca 400 – 500 verk) vilket till väsentlig del baserats på Energimyndighetens tidigare utpekande av riksintressen för vindbruk på Gotland. För att uppnå riksdagens mål på 30 TWh krävs mellan 3 000 – 5 000 vindkraftverk av dagens modell. Gotland skulle därmed om målsättningen uppnås stå för 10 – 17 % av landets vindkraftverk medan ön endast utgör 0,7 % av landets yta. Redan antalet befintliga riksintressen för vindbruk på Gotland har dock visats vara högt överskattat och kommit i allvarlig konflikt med inte minst naturvårdsintressen och miljölagstiftning. Förväntningarna vid en revidering av riksintresseområden för vindbruk på Gotland var att det skulle leda till att antalet områden minskade liksom att arealerna minskade. Istället föreslår Energimyndigheten det motsatta, vilket är obegripligt. Vi kan inte se annat än att förslaget är en skrivbordsprodukt som helt saknar förankring i verkligheten.

Vi betvivlar att utpekandena enbart utgått från uppgivna kriterier utan någon annan infallsvinkel. Vi ställer oss undrande till varför Energimyndigheten valt 7,2 m/s vid 100 m – på vilka vetenskapliga eller objektiva grunder har detta värde tagits fram? Om det baseras på önskemål och information från vindkraftsbranschen borde detta ha redovisats tydligt i remissen, eftersom det knappast är oväsentligt att delar av underlaget baseras på en intressepart. Att basera utpekandet på nämnda kriterier och att dessa justeras efter branschens önskemål är svajigt och rättsosäkert. Ett riksintresse har stark juridisk status som påverkar andra verksamheter, det är därför rimligt att grunderna för utpekandet verkligen har utretts seriöst och baserats på adekvat kunskap.

Naturvärden

Gotlands natur karaktäriseras av värdefulla naturtyper men också av hög känslighetsgrad. Exempel på sådant är olika typer av våtmarker, där hydrologin är komplex och riskerna vid exploatering höga och svårbedömda. Ett annat exempel är alvarmarkerna, där 70 % av världens yta av alvar finns på Gotland och Öland. Det ställer särskilda förväntningar och krav på Sverige att ansvara för att dessa bevaras och åtnjuter nödvändigt skydd för att områdena inte skadas eller utsätts för risker att skadas. I tillägg finns en rad skyddsvärda och/eller hotade arter som är knutna till de gotländska naturmiljöerna, men ska inte uppfattas som enbart knutna till formellt skyddade områden. Kontentan är att det gotländska landskapet i hög grad utgörs av mycket höga naturvärden, vilka vi som nation även åtagit oss i nationella och internationella sammanhang, att skydda och bevara. Mot bakgrund av detta är det oansvarigt och även riskabelt att föreslå riksintresseområden på det sätt som gjorts.

Fåglar

Vi väljer här att inte beskriva en helhetsbild eller att avge en heltäckande redovisning av det ornitologiska förhållandet, utan lyfter enbart några delar. Det ska ändå förstås att nedanstående berör ytterligare en rad andra arter och det finns ytterligare aspekter än de som redovisas.

I Naturvårdsverkets åtgärdsprogram för kungsörn samt dito för havsörn har hoten mot örnarna utförligt beskrivits. Riksdagen har fastställt mål om kungsörnens utbredning och minsta populationsnivå, då arten som enda fågelart ingår i rovdjurspolitiken. Mot bakgrund av vad som framgår i åtgärdsprogrammet är det uppenbart att en fortsatt utbyggnad av vindkraft på Gotland utgör ett akut hot mot kungsörnen. Samma slutsats har dragits i ett flertal sammahang. Energimyndigheten har finansierat och deltagit i kunskapsprogrammet Vindval som tagit fram en syntesrapport om vindkraftens effekter på fåglar. I den rekommenderas hänsyn till bl.a. örnar vid vindkraftsutbyggnad genom t.ex. skyddsavstånd till boplatser. Då syftet med rapporten utgörs vara att vägleda vid lokal planering och tillståndsprocess är det anmärkningsvärt att Energimyndigheten bedömt att denna vägledning inte skall gälla vid utpekandet av riksintresseområden.

Utöver riksdagens beslut om en miniminivå på 600 årliga kungsörnshäckningar har riksdagen fastställt att dess utbredning inte bör påverkas av människan. I genomsnitt har det varit drygt 160 lyckade häckningar av kungsörn i Sverige under senaste tioårsperioden. Samtidigt har ungpåproduktionen minskat med 30 %. Situationen för kungsörn är inte gynnsam och det är långt kvar till det fastställda målet. Vid ett kungsörnssymposium 2012, där kungsörnsforskare och inventerare från de nordiska länderna deltog tillsammans med representanter från näringar, tjänstemän från länsstyrelser och Naturvårdsverket, fastslogs att vindkraftutbyggnaden inte får medföra habitatförlust och skapa barriärer i landskapet för kungsörnen. Dessa hot måste åtgärdas för att en långsiktigt livskraftig population ska kunna uppnås och för att kunna uppnå riksdagens beslut och fastställda miljömål.

I Naturvårdsverkets rapport Vindkraftens effekter på fåglar och fladdermöss (Rydell m.fl. 2011) rekommenderas ett minsta skyddsavstånd till örnböns vid vindkraftsetablering till 2 – 3 km. SOF rekommenderar minst 3 km. I flera domar i samband med prövning av vindkraftsärenden i närheten av örnnrevir har det fastslagits att 2 km ska gälla som skyddsavstånd. I en dom i Mark- och miljööverdomstolen (M 8344-11) har det även fastslagits att viktiga områden för örnar, även utanför denna skyddszon, inte kan bebyggas med vindkraft.

Vi menar att det är helt nödvändigt att sådant hänsynstagande ska göras men att detta skyddsavstånd bör utökas. Vi bedömer således att det knappast finns utrymme för att det kan bli aktuellt med mindre buffertzoner (om än att enskilda fall i särskilda ärenden kan frångå detta). Hänsynstagandet motsvarar att vi tillämpar den lagstiftning som finns och de åtaganden vi som nation antagit gällande naturskydd och bevarande av biologisk mångfald. Ett annat miljömål, som utbyggnad av vindkraft,

kan inte användas som intäkt för att t.ex. avstå från hänsyn till örnar. I miljömålet Begränsad klimatpåverkan preciseras att målet ska uppnås på sådant sätt och i sådan takt att det inte äventyrar andra miljömål liksom att biologisk mångfald bevaras. Det borde därför vara naturligt att Energimyndigheten följde sådana riktlinjer och beaktade sådan hänsyn som nu finns genom praxis.

Synpunkter på förslaget

Boverket anger att utpekande av riksintresseområden ska vara av sådan dignitet att intresset är av omistligt värde för nationen. Att de föreslagna områdena på Gotland i detta avseende skulle vara omistliga för Sverige är högst tveksamt och behäftat med en allvarlig problematik kring motstående intressen. Till exempel skulle utbyggnad av dessa områden innebära att andra miljömål och åtaganden åsidosätts vilket inte bara försvårar dessa mål utan även kommer i konflikt med internationella åtaganden och såväl svensk lag som EU-lagstiftning.

I förslaget uppges att en behovsanalys har utförts och den har grovt uppskattat behovet av landyta för att uppnå målet, den ytan har sedan tredubblats för att kompensera eventuella bortfall och även för att inrymma en "framtidsubblick" bortom målet. Ytan är därför 7 500 km² på land och 3 300 km² i hav (och sjöar).

Energimyndighetens förslag på riksintressen har inte beaktat exempelvis naturvärden. Det är förstärkt att varje naturvärde inte kan inkluderas eller ens identifieras för att ingå i en översiktskarta, men det finns tillräckligt med sådana värden som är välkända och definierade att de borde ha beaktats. Exempel på sådana områden är Natura 2000, naturreservat, fågelskyddsområden, SPA-områden och t.ex. kärnområden för vissa särskilt skyddsvärda arter. Att så inte gjorts förefaller helt orimligt, särskilt i beaktande av att Energimyndigheten har beslutat att regionalisering av planeringsramen ska avgöras efter att nu aktuell revidering av riksintresse för vindkraft är avslutad. En väl förankrad och väl genomtänkt planering av vindkraftsutbyggnad kan inte baseras på så bristfälligt underlag som presenteras i detta förslag. Energimyndigheten lutar sig mot Naturvårdsverkets vägledning för möjligheterna att bygga vindkraft inom Natura 2000, för att exkludera sådana områden i urvalskriterierna. Vi är väl insatta i den rapporten och de frågeställningar som just eventuell vindkraft inom naturskyddade områden innebär. Vi har därför svårt att förstå valet att inte exkludera sådana naturskyddade områden vid utpekande av riksintresse för vindbruk.

Sid 6 1.3 står att *"De områden som slutligen kommer att pekas ut som riksintresseområden för vindbruk ska behandlas i den översiktliga planeringen, där det görs en miljökonsekvensbeskrivning (MKB), och även i tillståndsprocessen där en mer omfattande MKB genomförs inför beslut om tillstånd."*

Men utpekande av riksintresseområden görs inte efter avslutade miljöprövningar av enskilda projekt inom varje område. Dessa prövningar avgör möjligheterna för utbyggnad i området och i flera fall är utslagen applicerbara på andra områden med likartade förhållanden. Det är detta som är ett av förslagets grundproblem, att det först sker utpekanden som fastställs och därefter ska prövningar ske i varje enskilt område.

Vid denna revidering har inte ens hänsyn tagits till konkreta ärenden där domstolar avgjort möjligheterna. Som exempel kan nämnas området Mästermyr på Gotland, där Mark- och miljööverdomstolen (MMÖD M 8344-11) beslutat att området inte är möjligt att bebygga med vindkraft. Trots det har Energimyndigheten inte bara kvar detta område i det nya förslaget, utan har t.o.m. utökat områdets storlek. Att inte ta hänsyn till denna typ av relevant underlag är en brist. Vi menar inte att det är fel att generell hänsyn tagits till bebyggelse, men vi menar att generell hänsyn även borde ha tagits till kända naturvärden. Om varje föreslaget område istället kunde preliminärbedömas utifrån naturvärden innan utpekandena fastställdes, skulle det skapa en betydligt mer underbyggd karta vilket även skulle spara resurser hos berörda aktörer.

Sid 14. Natura 2000-områden och naturreservat mm.

Energimyndigheten lutar sig på Naturvårdsverkets vägledning om vindkraft och Natura 2000 och anser att det inte går att generellt undanta Natura 2000-områden på förhand. Tillståndsprövning sker vid varje enskilt fall men det saknas en analys av möjligheterna för hur omfattande myndigheten antar att utbyggnad inom sådana områden kan bli. Vi antar att Energimyndigheten inte gjort en egen utredning utan att bedömningen om möjligheterna grundas på vad som framgår i Naturvårdsverkets rapport. Med utgångspunkt från den rapporten framgår att det är ytterst svårt att bebygga sådana naturskyddade områden med vindkraft. Varför väljer då Energimyndigheten att utgå från denna

ytterst begränsade möjlighet, som därtill i sådana fall endast berör en mycket liten del av den totala arealen, för att motivera att undanta dessa i urvalskriterierna?

Effekterna av förslaget

Ett tydligt problem med detta förslag är att det inger en falsk bild av möjligheterna för utbyggnad. Det i sin tur riskerar att vilseföra politiker både lokalt och på riksplan men även andra myndigheter och vindkraftsbolag m.fl. vilket skapar onödigt arbete och slöseri med resurser. I praktiken innebär kartan att den inte kan fungera som det stöd och överblick den var tänkt som, eftersom det krävs att varje område prövats innan bilden kan klarna. Med vårt förslag på hur detta kartunderlag skulle ha tagits fram skulle bilden vara betydligt mer klar och innehållet betydligt mer rimligt.

En följd om nuvarande karta fastställs är att det skapar förväntningar som inte kan uppnås. Det leder till följd effekter som med stor sannolikhet påverkar områden negativt. Energimyndigheten har ett samhällsansvar och kan inte negligera denna typ av frågor.

Syftet med riksintresset är att förhindra annan verksamhet som kan påverka syftet med riksintresset, i detta fall alltså sådant som kan hindra eller försvåra vindkraft inom området. Riksintresse är ett starkt skydd för det intresse som avses och påverkar således andra intressen – även om det inte är möjligt att bygga vindkraft inom området. Det innebär att det kan bli problematiskt eller omöjligt att inrätta naturskydd inom området. Det är därför viktigt att ett sådant utpekade område för vindkraft har gjorts utifrån rimliga grunder.

På uppdrag av styrelsen för
Gotlands Ornitologiska Förening
Visby 13 februari 2013

Måns Hjernquist
Ordförande

Gotlands Ornitologiska Förening
c/o Måns Hjernquist
Sproge Snoder 806
623 44 Klintehamn
Tele: 0498-24 42 63
Mobil: 0702-25 32 91
E-post: gof@blacku.se